

BİR KONGRE’NİN ARDINDAN

Mevlüt ÇAM*

Özet

Bu makalede 21-23 Kasım 2012 tarihleri arasında İstanbul Cevahir Hotel’de Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü tarafından “Osmanlı Coğrafyası Kültürel Arşiv Mirasının Yönetimi ve Tapu Arşivlerinin Rolü Uluslar arası Kongresi” adıyla düzenlenen kongreye ve bu kongrede sunulan bildirilere yer verilmiştir.

A CONFERENCE COMMUNICATION

Abstract

This is an brief account of the papers presented at the International Conference titled “The Ottoman Geopolitics Management of Cultural Heritage and Role of Land Archives” held from the 21st to the 23rd of November 2012, in the İstanbul-Cevahir Hotel and organized by the Ministry of Environment and Urban Planning and the Directorate General of Land Registry and Cadastre.

* VGM Tescil Müdür Vekili

2 1-23 Kasım 2012 tarihleri arasında İstanbul Cevahir Hotel'de, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü tarafından "Osmanlı Coğrafyası Kültürel Arşiv Mirasının Yönetimi ve Tapu Arşivlerinin Rolü Uluslararası Kongresi" adıyla bir kongre düzenlendi. Kongre, baştan sona güzel dizayn edilmiş, bilimsel niteliği ile arşivlerin önemini bir kere daha öne çıkaran bir organizasyon olmuştur.

21 Kasım Çarşamba günü yapılan kongre açılışında; Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Erdoğan Bayraktar birer konuşma yapmışlardır. Her iki konuşmada öne çıkan ortak nokta; ülkemizde geçmişle irtibatı sağlayan Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Tapu Arşiv Daire Başkanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi ile diğer kurum ve kuruluşlarda bulunan arşivlerin önemine, buraların sosyal, kültürel ve ekonomik hayata olan katkılarına vurgu yapılmış ve arşivlerin bir milletin hafızası mesabesinde olduğu belirtilmiştir.

Kongrenin açılış konuşması, daha önce açış konuşması yapacağı duyurulan Prof. Dr. Halil İnalçık'ın, rahatsızlığı nedeniyle kongreye katılmaması üzerine Ankara Üniversitesi DTCF Tarih Bölümü Başkanı Prof. Dr. Yılmaz Kurt tarafından yapılmıştır. Yılmaz Kurt konuşmasında, Osmanlı Arşivleri ve Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadime Arşivi'nde bulunan tahrir defterlerinin önemi üzerinde durarak, bu defterlerin Osmanlı toprak sistemi, demografik yapısı, ekonomik durumu, sosyal hayat, vakıflar ve sair konularda oldukça önemli bilgiler içeren belgeler olduğuna işaret etmiş ve bunların araştırmacılar için göz ardı edilmemesi gereken bilgiler olduğunu vurgulamıştır.

Öğleden sonraki toplantılar iki ayrı salonda gerçekleşen oturumlarla devam etmiştir. Kongre'nin bu oturumlarında; Prof. Dr. Ahmet Akgündüz "Hukuk Tarihimizde Tapu-Kadastro İşlemlerinin Hukuki Ehemmiyeti ve İlk Tapu Kanunnamesi", Prof. Dr. Yılmaz Kurt "Osmanlı Devleti'nde Yahudilerin Filistin'de Toprak Edinmesi", Doç. Dr. Hakan Anameriç "Oryantalizmin Temel Kaynakları Türkiye Kütüphanesi ve Arşivleri", Prof. Dr. Mehmet Seyitdanlıoğlu "Meclis-i Vâlâ Defterlerinin Tarihi Açısından Önemi", Yrd. Doç. Dr. Dursun Ali Tökel "Osmanlı Coğrafyası Tarih-Somut Mirasının Tespitinde Divan Şiirinin Önemi" başlıklı tebliğleri sunmuşlardır.

24 Kasım Perşembe günü oturumlarda; Prof. Dr. Mehmet İnbaşı "Kuyûd-i Kadime Arşivindeki Tapu-Tahrir Defterlerinden 190 Numaralı Üsküp Mufassal Defteri ve Önemi", Doç. Dr. Hatice Oruç "Hicri 1154 Tarihli Semendire Sancağı Tahrir Defteri", Doç.

Dr. Dritan Egro "Osmanlı Sancak Kanunnamelerine Göre Osmanlı Hakimiyetine Geçiş Konusunda İşkodra Bölgesine İlişkin Bazı İzlenimler", Doç. Dr. Metin Akis "Tahrir Defterlerine Göre 16. yüzyılda Kilis Sancağında Vakıflar ve Gelir Kaynakları" adlı tebliğleri sunmuşlardır.

25 Kasım Cuma günü oturumlardan birine adeta ruznamçe defterleri damgasını vurmuştur. Bu oturumda; Prof. Dr. Geza David "Osmanlı Macaristanı Örneğinde Timar Ruznamçe Defterlerinin Önemi", Prof. Dr. Pal Fodor "The Abolition of The Classical Ottoman Tahrir System", Doç. Dr. Erhan Afyoncu "Biyografi Kaynakları Olarak Timar Ruznamçe Defterleri", Doç. Dr. Emine Erdoğan Özünlü "Askeri Tarih Araştırmaları Bakımından Timar Ruznamçe Defterlerinin Öneme Dair Bazı Görüşler" başlıklı tebliğlerini dinleyicilerle paylaşmışlardır.

Konuşmacıları genel olarak konusunun uzmanı olan bilim insanları arasından itinayla seçilmeye çalışılan ve oldukça güzel tebliğlerin yer aldığı bu kongrede, bazı tebliğler adeta malumun ilamından öte gitmemiş, tekrarlar, alıntılar, konuya vâkıf olamama gibi durumlar dikkati çekmiştir. Zira bir okuyucuyu, bir dinleyiciyi okuduğu bir kitap, makale, sunum, şiir, ya da müzik, kendisini okumaya ya da dinlemeye cezbetmeli, derinlere nüfuz etmeyi, tefekküre dalmayı, hüznü, sevinci ümidi hissettirmelidir. Bu açıdan, sonuç niteliğindeki kongrenin genel değerlendirme toplantısında Prof. Dr. Zekeriya Kurşun'un, Prof. Dr. Ahmet Nezih Turhan'ın ve Prof. Dr. Geza David'in özlü ve güzel konuşmaları oldukça zevkli ve kulaklara küpe olacak nitelikteydi.

Kongre'nin son gününde ise, tarafımdan "Vakıf Müessesesi, Anlayışı ve Vakıf Kayıtlar Arşivi" adıyla bir tebliğ sunuldu. Burada, genel olarak vakıf anlayışı, vakıf kurmanın amacı, hedefi, örnek vakıf şartları irdelendi ve vakfiye ve vakıf belgelerinin büyük bir kısmı bünyesinde bulunan Vakıf Kayıtlar Arşivi ve Defter fonları tanıtılmaya çalışıldı.

Bu bağlamda;

Vakıf Nedir:

Vakıf, VIII. asır ortalarından XIX. asır sonlarına kadar uzanan bir dönemde İslam memleketlerinin, özellikle Selçuklular ve Osmanlılar zamanındaki Türk dünyasının sosyal, kültürel ve ekonomik hayatında ehemmiyetli bir rol oynamış olan dini, hukuki ve sosyal bir müessesedir. Vakıf; kişinin mülkiyetine sahip olduğu menkul ve gayri-menkullerinden bir kısmını veya tamamını, Allah'ın rızasını kazanma niyetiyle, kamunun her hangi bir ihtiyacını gidermek üzere dini, hayri ve sosyal bir gaye için ebediyen tahsis etmesi diye tarif edilebilir. Bu davranışın ar-

kasında herhangi bir mecburiyet veya zorlama değil, insanlığa karşı ferdi sorumluluk hissi, vicdani hizmet duygusu, diğer bir ifadeyle iyilik, şefkat, yardımlaşma, dayanışma ve sair kültürel değerler yatmaktadır. Öyleyse vakfı, Müslüman toplumlarda, İslam'ın kültür sistemi unsurlarından birinin, bu toplumlara mensup bir kişiyi harekete geçirerek, onun şahsi mallarından bir kısmını kamu hizmeti görecektir kuruluşlara dönüştürmesi eylemi olarak da tanımlamamız mümkündür. Bu eylemin, diğer bir ifadeyle değerlerin müşahhaslaşarak müesseseselenmesi olgusunun bir ürünü olan vakıf, İslam toplumlarının bazı dönemlerinde, ekonomik, sosyal ve kültürel hayatın her cephesinde kendisini hissettiren bir yapıya kavuşmuştur. Şunu rahatlıkla diyebiliriz ki; bir insan beşeri hayatın bütün gereklerini ve ihtiyaçlarını vakıflar aracılığıyla rahatlıkla yerine getirebilirdi.

İslam hukukuna göre kurulan vakıfların iki önemli unsuru vardır: Bunlardan birincisi, bizzat insanların yararlanması için kamuya terk edilen bina ve müesseselerdir ki buna hayrât adı verilir. İkincisi ise bu müesseselerin ebedi olarak yaşaması ve topluma hizmet sunabilmesi için bırakılan gelir kaynaklarıdır ki buna da akarât denir. Kurulan bir vakfın hangi amaçlarla kurulduğu, bu vakıf için ayrılan gelir kaynakları, gelir kaynaklarının nasıl işletileceği, hedeflenen hizmetlerin nasıl ve nerede gerçekleştirileceğine dair ilkeleri içeren ve bu ilkelerin kaynağını aldığı hukuki dayanakları belirleyen kuruluş belgesine ise vakfiye adı verilir.

Alın teriyle kazanılan mal varlığından bir kısmının veya tamamının başka insanların ihtiyaçlarını gidermek üzere vakfedilmeleri konusunda ise, Osmanlı coğrafyasının tamamında kurulmuş vakıfların vakfiyelerinde, genellikle "sadaka vermek", "ödünç vermek", "Allah yolunda (fi-sebilillah) malını hayırcakmak", "infak etmek", "yetimleri ve yoksulları doyurmak, kollamak gözetlemek", "fakiri doyurmak", "mescit ve sair hayrat yapmada yarışmak" gibi mefhumları ihtiva eden Kur'an ayetlerine ve hadislerle atıfta bulunmaktadır.

Allah'ın rızasını kazanmak gayesiyle, başkalarına karşılıksız yardım etmek gibi bir prensipten doğan vakıflar; toplumun hayır ve iyiliğine olan her yerde sağlam birer sigorta teşkilâtı gibi vazife görüyorlardı. Vakıf kurucuları, Anadolu başta olmak üzere Selçuklu ve Osmanlı coğrafyasının hemen her yerinde, kamunun ihtiyaçlarını karşılamak ve yoksulların her türlü elem ve ızdırabını gidermek amacıyla, imaret, aşevi, dullarevi, mekteb, medrese, darulhadis, darulkurra, kütüphane, cami, mescid, namazgah, musalla, hangah, tekke, zaviye, bimarhane, darüşşifa, hastane, miskinler evi, daruttıb,

hamam, sebil, şadırvan, çeşme, su bendi, yol, köprü gibi müesseseler yapmasının yanında, kayıkthane, mezarlık, piknik yeri, kaldırım döşeme, yol yapımı gibi pek çok alanlardaki hizmetleri ifa etmişlerdir.

Fakir, dul, öksüz ve borçlulara para yardımı yapılması ve bu kişilerin kalacağı mekânlar tesis edilmesi, öğrencilere elbise ve yemek verilmesi, evlenecek genç kızlara çeyiz hazırlanması, günün ihtiyaçlarının yanı sıra efendileri azarlamasın diye kâse ve bardak gibi kap kakak kıran hizmetçilere ücret verilmesi, halka meyve ve sebze verilmesi, çalışamayacak derecede hastalanan kayıkçı ve hamalların bakımı, şehirlerdeki cadde ve sokakların temiz tutulması, vakıf bahçe ve tarlaya her yıl muhtelif cinsten meyve ağacının dikilmesi, vakıf mandırada çalışan esirlerin (köle ve cariye) münasipleri ile evlendirilmesi, vakfa on yıl hizmet edenlerin de azat edilmesi, terkip edilen ilaçların hastalara dağıtılması, dünyada gıybet ettiği kişilerden helallik alınması amacıyla cüzler okunarak o kimselerin ruhlarına hibe edilmesi, deniz kazasında ölenlerin ailelerine yardım yapılması gibi vakıf şartları, Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıf Kayıtlar Arşivinde bulunan vakfiyelerin şartlarından bazılarıdır. Sonuç olarak şunu diyebiliriz ki; Osmanlı toplumunda vakıfların hizmet götürmediği bir sahayı görmek hemen hemen mümkün değildir.

Selçuk Hatun gibi, bıraktığı vakıf bahçe ve tarlaya her yıl muhtelif cinsten 100 meyve ağacının dikilmesini, Abdullah oğlu Hacı İbrahim, Yeni Cami'de duran leylekler için yılda 100 kuruş yem parası verilmesini, Yorgancı İsmail Çelebi Beykoz'daki tekkeye vakfettiği mandırada çalışan esirlerin (köle ve cariye) münasipleri ile evlendirilmesini, "gence karı, kariya genç tezvır olunmaya ve evlatları dahi uslub-i mezkûr üzere tezvic oluna" diyerek yaşları birbirine yakın olmayan gençlerle yaşlıların birbirleri ile evlendirilmemesini, bunlardan, vakfa 10 yıl hizmet edenlerin de azat edilmesini şart kılan vakıflara rastlamak mümkündür.

Müslüman-Türk insanının engin şefkat ve merhamet duygusu ile İslâm dininin inananları mutlak kardeş yapan prensiplerinin kaynaşmasının en güzel ürünleri olarak, "menâfii ibâdullahâ ait olmak üzere" kurulan vakıflar içerisinde, doğrudan olduğu kadar, dolaylı olarak da sosyal hayatı, yetimleri, hastaları, güçsüzleri, kadınları hedef alan çok sayıda örnek bulunmaktadır. Ömer Hilmi'nin "Vakfın efdali, nassın kenduye eşedd ihtiyaç ile muhtaç olduğu bir şeyi vakf etmektir." (Ömer Hilmi, İthafu'l-ahlaf fi Ahkami'l-evkaf, İstanbul 1307, s.15.) anlayışına uygun olarak aşağıda örnekleri verilen türde binlerce vakıf kurulmuştur. Bunlardan bir kaçını hatırlamak gerekirse;

Yetim çocuklarla ilgili hükümler içeren, çok sayıda vakfiye bulunmaktadır. Bunlardan Seyyid Ahmed Ağa kızı Ümmügülsüm Hanım’ın 26 Ağustos 1790’da Tekirdağ’da kurduğu vakfının vakfiyesinde; “...vakıf gelirlerinden her yıl yüz kuruş ayrılarak Ramazan ayında, yoksul ve yetim Müslüman çocuklar için yeteri kadar entari, şal, cübbe, fes, yemeni ve pabuç, kuşak, don satın alına. Bu elbiseler bayrama yakın ihtiyaç sahiplerine dağıtılarak, mahzun gönülleri şenlendirile ve hayır duaları alına...” hükmü yer almaktadır.

Bursa’da 1915’te İnegöllü el-Hâc Saffet Bey tarafından kurulan vakıfta ise; şehit düşen askerlerin kimsesiz dul kalan iffetli eş ve yetim çocuklarının barındırılması amaçlanmıştır. Burada geliştirilen sistem sayesinde, öksüz kalan çocuklar, annelerinden ayrılarak aile şefkatinden mahrum edilmemektedirler. Kurulan Erâmilhâne’de barındırılan hanımlar ve çocuklarının maddî ihtiyaçlarının karşılanması yanında, eğitim ve terbiyeleri konusuna da özel bir itinaya gösterilmiştir.

İznik’te H. 1003/M.1594 tarihinde “Mehmed kethüda bin Hüseyin Nasrullah tarafından kurulan vakıfta; vakfettiği bahçelerdeki meyvelerden fakirlerin istediği miktarda almasını ve fakir ve yetimlere günlük ekmek dağıtılması şart koşulmuştur.

Yine vakfiyelerde uzun süre hapiste olan müflis tüccarların borçlarının ödenerek hapisten çıkmalarını sağlayan Abbas Ağa bin Abdurrezzak’ın kurduğu H.1080/M.1669 tarihli vakfiye , hayvanların su içmelerini temin etmek için taş tekneler koyan Fatma Hanım binti Abdullah H.1274/M.1857 tarihli vakfiye, fakir ve muhtaç insanların su kuyularının tamirlerini yaptırın ve kuyusu olmayanlara kuyu açtıran Hasan Hayri Efendi’nin H.1329/M.1911 tarihli vakfiye , öğrencilere kağıt ve mürekkep verilmesini şart kılan Sabri Mehmed Efendi bin Abdulmuin H. 1095/1684 tarihli vakfiye , mahalle bekçilerine ücret veren Şerife Fatma binti Mustafa H.1230/M.1815 tarihli vakfiye, Üsküdar ve civarında mecnunlara ve meczublara mevsim meyve meyveleri dağıtılmasını şart kılan Feyzi Efendi bin Hasan H.1288/1871 tarihli vakfiyesi gibi ilginç ve önemli şartlar içeren vakıflara rastlamak mümkündür.

Devlet ve toplum hayatının her alanında, kültürün her kademesinde tesiri olduğunu gördüğümüz vakıf anlayışı sayesinde, şahsi servetler, sayısız köy

ve şehirde Müslümanların dini, sosyal, kültürel ve hatta siyasi merkezleri olarak tezahür eden camiler haline gelmiştir. Bu servetler, bazı camilerin çevresinde, medrese, imaret, çeşme, sebil, kütüphane, hastane ve bunun gibi diğer kuruluşlara dönüşmüş, böylece külliyeler oluşmuştur. Birer hizmet kompleksi ve sosyal teşkilatlar bütünlüğü olan külliyeler, Türkiye’nin her tarafına yayılmış, Anadolu’ya Türk mührünü vuran önemli kuruluşlar olmuşlardır. Öyle ki, birçok yeni köy, kasaba ve şehir bu külliyeler etrafında gelişerek kurulmuşlar ve iskânını tamamlamışlardır. Bu doğrultuda söz konusu şehirlerin mahalle, mevki, sokak adlarını dahi o mahaldeki vakıf kurucusundan veya vakıf eserinden aldığı bilinmektedir.

İşte yukarıda örnekler vermeye çalıştığımız ve Merhum Prof. Fuad Köprülü’nün ifadesiyle;

“Vakıf müessesesi, orta ve yeniçağlar Türk ve İslam dünyasını tetkik için birinci derecede mühim bir kaynaktır. İlim dünyasının kolayca erişebileceği vakıf vesikaları, yalnız vakıf müessesesini hukuki ve tarihi bakımlardan aydınlatmakla kalmayacak; tarihimizin her şubesini aydınlatabilecek yeni vesikalar elde edilmiş olacaktır. Bu vesikalar birinci derecede mühim tarihi kaynaklar olarak yalnız milli tarihimize değil, bütün dünya tarihine büyük bir hizmette bulunmuş olacaktır. İktisadî Tarih, İçtimaî Tarih, Şehir Tarihî, İskân Tarihi, Tarihî Topografya, İdarî ve Mâlî Tarih, Dinî Tarih hülâsa eski Türk cemiyetinin dahilî bünyesini, muhtelif içtimaî tabakaların hayat şartlarına, hukukî, içtimaî münasebetlerini bize gösterecek bütün tarih şubeleri bundan en büyük istifadeyi temin edecektir. Şehirlere nasıl iskân edildiğini, yeni mahallelerin nasıl teşekkül ettiğini, muhtelif sanat mensuplarının nerelerde temerküz ettiğini, muhtelif ticarî faaliyetlerinin inkişâf derecesini, muhtelif halk tabakalarının hayat seviyelerini, eşya ve para kıymetlerini, muhtelif vergilerin mahiyetini, ilmî ve dinî müesseselerle içtimaî yardım müesseselerinin inkişafını bize vesikalar anlatacaktır. Daha ziyade askerî ve siyasî vakaları, hükümdarların ve büyük ricalin hayat ve sergüzeştlerini anlatmakla iktifa eden kroniklerin arada biri tesadüf kabilinden bahsettikleri umumî hayatı yani cemiyetin hakiki bünyesini asıl bu vesikalar sayesinde öğrenebileceğiz... O halde milli tarihimizin birçok meçhul cephelerini bize gösterecek olan bu vakıf vesikaları üzerinde sağlam bir planla çalışmaya başlayalım...”

1. VGMA D. 579 Sh. 256
2. İMÜF Ev. Müf. D.63 sh. 16-21
3. İMÜF Üsk. Mah. D. 652 Vrk.84
4. İMÜF An. Kaz. D.154 sh. 194
5. İMÜF Ev. Müf. D.67 sh.85-92
6. VGMA D.580 sh. 71
7. İMÜF Mah. Şer. Mah. D.34 vrk. 26-27

Bu vesikalar birinci derecede mühim tarihî kaynaklar olarak yalnız millî tarihimize değil, bütün dünya tarihine büyük bir hizmette bulunmuş olacaktır" diyerek önemini vurguladığı belgelerin ana omurgasını oluşturan vakfiyeler ve sair vakıf belgelerinin önemli bir kısmı Ankara'da bulunan Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıf Kayıtlar Arşivi'nde bulunmaktadır.

Vakıf Kayıtlar Arşivinde 2005 yılında yapılan VAYS (Vakıf Arşiv Yönetim Sistemi) projesinden önce 2376 adet kütük defteri bulunmakta ve bu defterler vakfiye, hüküm (ahkam), hüccet, berat, ferman, ilmühaber, hazine (atik şahsiyet), hurufat kaydı (ruznamçe), yeni şahsiyet, tafsil, tafsil-i nizamât, hülâsa, muhasebe, fodula, evamir, gibi fonlardan oluşmakta hurufat ve atik şahsiyet defterleri hariç olmak üzere ortalama her bir defterde ortalama 600-750 arasında belge, hurufat ve atik şahsiyet defterlerinde ise bu rakam bir defterde 2000-3000 arasında değişmekte olup toplam belge sayısının 500.000 üzerinde olduğu tahmin olunmaktadır.

Ayrıca VAYS projesi kapsamında Vakıf Kayıtlar Arşivi'ne Vakıflar Bölge Müdürlükleri'nde bulunan 5940 adet defter ve 500.000 civarında evrak intikal ettirilmiş, bu defterlerden 5000 kadarı İstanbul Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden getirilmiş olup, bunlar arasında 172 adet Adalar şer'iyeye sicilleri, 19 adet nüfus defteri ve Yunanistan ve adalara ait maarif defterleri, eytam defterleri, vakıf defterleri, maaş

defterleri, gureba hastanesi defterleri ile diğer bölge müdürlüklerine ait muhtelif vakıf muamele defterleri bulunmaktadır.

Bünyelerinde vakfiye ve vakıf belgeleri bulunan Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıf Kayıtlar Arşivi, Osmanlı Arşivleri, Tapu Arşiv Daire Başkanlığı, İstanbul Müftülüğü, Kütüphaneler ve müzelerin aralarında gerekli koordinenin sağlanarak Osmanlı coğrafyasında kurulan vakıflarla ilgili sağlam bilgi ve belgelere ulaşılması oldukça önemlidir. Vakıf Kayıtlar Arşivinde vakfiyesi bulunmayan bir vakfa ait vakfiyeye ya da vakfiyesine ulaşamayan bilhassa Selçuklu Dönemi ve Osmanlı'nın ilk dönemine ait bir vakfa ait oldukça önemli bilgi ve belgelere Osmanlı Arşivlerinde ve Tapu Kadastro Arşivinde bulunan tahrir defterlerinde ulaşmak mümkündür. Ayrıca Osmanlı Arşivleri ve İstanbul Müftülüğünde bulunan Şer'iyeye Sicillerinde 20.000 civarında vakfiye, yüz binleri bulan vakıf belgeleri bulunduğu bilinmektedir.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki genel olarak oldukça verimli geçen, konuşmacıların özenle seçilmeye çalışıldığı kongrelerin tekrarı ve bünyesinde arşiv malzemesi bulunan diğer kurum ve kuruluşların bu tür organizasyonlar yapması arşivciliğimiz açısından büyük öneme sahiptir. Tabii ki böyle başarılı bir organizasyona imza atan Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü'ne teşekkürü bir borç biliriz.

8. M. Fuad Köprülü, "Vakıf Müessesesi ve Vakıf Vesikalarının Tarihî Ehemmiyeti", *Vakıflar Dergisi I*, (1938), s. 6; "Vakıf "Vakıf Müessesesinin Hukukî Mahiyeti ve Tarihî Tekâmülü", *Vakıflar Dergisi II*, (1942), s. 1-36.

